

PUKKILAN KIRKON SAARNASTUOLI

Nina Lindfors

Kirkkohistorioitsijan taidot, syksy 2021

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI
TEOLOGINEN TIEDEKUNTA
TEOLOGISKA FAKULTETEN
FACULTY OF THEOLOGY

SAARNASTUOLIT

Saarnastuolit tai saarnatuolit ilmestyivät kirkkoihin luterilaisen opin myötä. Suomeksi saarnatuoli -sana esiintyy jo Mikael Agricolan Käsikirjassa (1549). Kirkoissa oli ennen erityisiä piispantuoleja, mutta kun seurakunnat kasvoivat ja saarnatehtävät siirtyivät enimmäkseen papeille, syntyi saarnastuolin nimitys. Katolisissa piispankirkoissa on edelleen piispantuoleja.

Saarnastuoli sijaitsee kirkkosalin etuosassa, yleensä seurakunnasta katsoen vasemmalla, mutta saarnastuoleja on sijoitettu myös oikealle lähelle ikkunaa valon tai lehterirakennelmien vuoksi. Vanhemmissa kirkoissa saarnastuoli on jalustallinen, katettu rakennelma, ja se on sijoitettu lehterien tasalle. Tällä sijaanipaikan korkeudella on haluttu korostaa Jumalan sanan asemaa ja saarnan merkitystä, sekä opetuksellisesti että julistuksellisesti.

Suurikokoiset korkeat saarnastuolit alkoivat yleistyä keskiajan lopulla. Suomen vanhin säilynyt saarnastuoli on vuodelta 1550 ja sijaitsee Hattulan keskiaikaisessa Pyhän Ristin kirkossa.

Pukkilan saarnastuoli, kuva-aiheina Vapahtaja ja viisi apostolia.

Pukkilan ensimmäinen kirkko rakennettiin 1606, se oli nykyistä pienempi, puukirkko ja Porvoon pitäjän toiseksi vanhin kyläkirkko. Kirkko palveli alueensa seurakuntaa vuoteen 1814 asti, jolloin sen kunto oli niin huono, että uuden kirkon rakentaminen tuli välttämättömäksi. Osa vanhan kirkon tavaroista myytiin tässä yhteydessä, mutta arvokkaimmat esineet siirrettiin uuteen kirkkoon, kuten kirkon arvokkain rakennelma, 1689 valmistunut barokkityylinen saarnastuoli.

Saarnastuolin valmistuksesta on olemassa säilynyt sopimuskirja, joka on allekirjoitettu ”Pukkilan Kanteleella Joulukuun 13 p:nä 1688”. Sopimuskirjassa kerrotaan saarnastuolin tekijäksi valitun Porvoon Porvari ja Sorvaaja herra Anders Hööckin, joka sopimuksen mukaan saisi palkkioksi työstään yhteensä kolmekymmentä tynnyriä viljaa – ja sen lisäksi, jos hän tekisi työnsä hyvin – lahjoittaisi jokainen talo tälle vielä seitsemän kynnärään pitkän ja kolme sormeaa paksun laudan.

PUKKILAN KIRKON SAARNASTUOLI

- valmistunut heinäkuussa 1689
- edustaa ulkonäöltään barokkityyliä
- yksi Suomen vanhimmista
- valmistettu alun perin Pukkilan vanhaan kirkkoon
- tekijöinä puuseppä Anders Hööck, sekä kuvanveistäjä Hans Rosensten
- maksoi 30 tynnyriä viljaa ja seurakunnan talojen verran lautoja

Saarnastuolissa yksityiskohtina on kuvanveistäjä Hans Rosenstenin tekemät veistokset Vapahtajasta ja viidestä apostolista – Luukas, Johannes, Markus, Matteus ja Pietari. Saarnastuolin tilauksen yhteydessä tehdyssä sopimuksessa mainitaan myös veistos pelikaanista kaksine poikasineen, mutta sitä ei saarnastuolista ainakaan enää löydy. Kuvanveistäjä Rosensten veisti myös Turun Tuomiokirkossa olevien kuninkaan- ja kuningattarentuolien koristeet.

Saarnastuolissa on mielenkiintoisena yksityiskohtana viisi irrotettavaa koristekeuviota, jotka voidaan asettaa veistosten nimien peitoksi. Koristekeuvioiden varsinaisen käyttötarkoituksen ei ole selvillä, eikä se, ovatko ne alkuperäinen osa saarnastuolia.

Veistosten tekstit: SALVADOR MUNDI ja S: MARCUS

MUUTOKSIA AJAN SAATOSSA

Saarnastuoliin kuuluu usein myös baldakiini (katos) ja sen alla riippuva kyyhkynen Pyhän Hengen vertauskuvana. Myös Pukkilan saarnastuolissa on nykyään tällainen katos, tosin kirkon asiakirjoissa ei mainita mitään siitä, että se olisi kuulunut alun perin saarnastuoliin. Todennäköisesti nykyinen – saarnastuolin koristeelliseen barokkityyliin sopiva ja sen kuvioiteja toistava – katos onkin valmistettu vasta sen jälkeen, kun saarnastuoli siirrettiin nykyiseen, vuonna 1814 valmistuneeseen, kirkkoon.

Saarnastuolia on maalattu useamman kerran sen käytön aikana, eikä alkuperäisestä väristä ole aivan varmaa tietoa, vaikka todennäköisesti nykyinen väri vastaa alkuperäistä.

Saarnastuolin maalauksen historiasta tiedetään, että Rovastin käräjissä 25. tammikuuta 1734 huomautettiin tarpeesta maalata saarnastuoli uudestaan. Tämän arvellaan olleen saarnastuolin toinen maalaus, tietoa ei kuitenkaan ole, maalattiinko saarnastuoli tällöin entisen värisiksi vai jollakin muulla värillä.

Seuraavaksi saarnastuoli maalattiin vuonna 1839, värinä oli taivaansininen ja samalla kullattiin kuvat. Tässä ulkomuodossa se pysyi vuoteen 1914 asti, jolloin kirkon korjauksen yhteydessä se maalattiin (tai uusittiin) valkoiseksi ja apostolien kuvat kullattiin uudestaan. Vuonna 1938 saarnastuoli restauroitiin jälleen, tällä kertaa niin että vanha maali poistettiin ja alkuperäinen otettiin esiin.

Saarnastuoli valkoiseksi maalattuna, kuva Pukkilan kirkosta ”Marta-täidin rippikoulu 1914”.

LÄHTEET

Saaristo, Martti (1985). *Pukkilan historia*. Järvenpää: Lehtikarin Kirjapaino
<https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Saarnastuoli> (vierailtu 5.10.2021)
Kansallismuseo
Kirkkoherra Hannu Tiainen, Pukkilan Seurakunta

KUVAT

Nina Lindfors